

УДК 378.018.8:33-051

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2667-6589>

Олександр Петрович Кірдан

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та
соціально-поведінкових наук,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

вул. Садова 2, м. Умань, Черкаська область, Україна

e-mail: kirdan_alex@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У КОНТЕКСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті узагальнено положення нормативних документів щодо стандартизації вищої економічної освіти в Україні. Основною метою проведеного дослідження є характеристика організаційно-методичних засад сучасної професійної підготовки майбутніх економістів у контексті стандартизації вищої освіти. Систематизація літературних джерел та підходів до вирішення проблеми стандартизації вищої економічної освіти засвідчила, що у працях вітчизняних науковців вона не знайшла належного відображення. Актуальність вирішення даної наукової проблеми полягає в тому, що згідно із наказами Міністерства освіти і науки України у 2018–2019 н.р. введено в дію стандарти вищої освіти з економічних спеціальностей. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали загальнонаукові та конкретно наукові методи (аналіз методичної літератури та нормативних документів; порівняння, класифікація, узагальнення) та емпіричні методи (аналіз та узагальнення практики підготовки майбутніх економістів, педагогічне спостереження та ін.), періодом дослідження обрано 2015–2018 рр. Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для викладачів закладів вищої освіти України.

Ключові слова: вища економічна освіта, галузь знань, зміст освіти, компетентнісний підхід, професійна підготовка економістів, рівень вищої освіти, стандарт вищої освіти, спеціальність.

Александр Петрович Кирдан

кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой экономики и социально-поведенческих наук, Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины
ул. Садовая 2, г. Умань, Черкасская область, Украина
e-mail: kirdan_alex@ukr.net

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ В КОНТЕКСТЕ СТАНДАРТИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье обобщены положения нормативных документов по стандартизации высшего экономического образования в Украине. Основной целью проведенного исследования является характеристика организационных основ современной профессиональной подготовки будущих экономистов в контексте стандартизации высшего образования. Систематизация литературных источников и подходов к решению проблемы стандартизации высшего экономического образования показала, что в трудах отечественных ученых она не нашла должного отражения. Актуальность решения данной научной проблемы заключается в том, что согласно приказам Министерства образования и науки Украины в 2018-2019 у.г. введены стандарты высшего образования по экономическим специальностям. Методическим инструментарием проведенного исследования стали общенаучные и конкретно научные методы (анализ методической литературы и нормативных документов; сравнение, классификация, обобщение) и эмпирические методы (анализ и обобщение практики подготовки будущих экономистов, педагогическое наблюдение и др.), периодом исследования избраны 2015-2018 гг.

Результаты проведенного исследования могут быть полезными для преподавателей высших учебных заведений Украины.

Ключевые слова: *высшее образование, отрасль знаний, содержание образования, компетентностный подход, профессиональная подготовка экономистов, уровень высшего образования, стандарт высшего образования, специальность.*

Alexander Petrovich Kirdan

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department
of Economics and Social-Behavioral Sciences,

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

2, Sadova street, Uman, Cherkasy region, Ukraine

e-mail: kirdan_alex@ukr.net

THE PROFESSIONAL PREPARATION FOR FUTURE ECONOMICS IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION STANDARDIZATION

The article summarizes the provisions of normative documents on the standardization of higher economic education in Ukraine. The main objective of the study is to characterize the organizational foundations of modern professional training of future economists in the context of the higher education standardization. The systematization of literary sources and approaches to solving the problem of standardization of higher economic education has shown that it has not been adequately reflected in the works of Ukrainian scholars. The urgency of solving this scientific problem lies in the fact that according to the orders of the Ministry of Education and Science of Ukraine in 2018-2019, the standards of higher education in economic specialties have been put into effect. The methodical tools of the research were general scientific and specific scientific methods (analysis of methodological literature and normative documents, comparison, classification, generalization) and empirical methods (analysis and generalization of the training of future economists, pedagogical observation), the period of research was chosen for 2015-2018. Results of the

conducted research can be useful for teachers of institutions of higher education of Ukraine.

***Key words:** higher economic education, branch of knowledge, content of education, competence approach, professional training of economists, higher education level, higher education standard, specialty.*

Постановка проблеми. З імплементацією положень Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) розпочався новітній етап реформування системи вищої освіти, що передбачав упровадження засадничої ідеї академічної автономії, компетентнісний підхід до змісту освіти та ін. У 2015 р. розпочалося розроблення нової генерації стандартів вищої освіти у контексті нової освітньої парадигми. Важливість дослідження теоретичних аспектів стандартизації зумовлена певним «відставанням» теорії від практики розроблення нової генерації стандартів вищої освіти. І саме це спонукає нас до дослідження організаційних засад професійної підготовки майбутніх економістів у контексті стандартизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз напрацювань вітчизняних учених Ю. Рашкевича, С. Терепищого, І. Шарова та ін. надав підстави для висновку, що належним чином сформовано методологічну та методичну базу створення нового покоління стандартів вищої освіти. Систематизація основних підходів до вирішення проблеми стандартизації вищої економічної освіти засвідчила, що у працях вітчизняних науковців вона не знайшла належного відображення. У низці публікацій дослідниками лише побіжно окреслено окремі складники проблеми. Так І. Хомишин схарактеризовано сучасний стан стандартизації вищої освіти в Україні [10]; Н. Ничкало підготовлено збірник з теорії і методики державних стандартів вищої освіти [4]. До питання змісту освіти зверталися Т. Кичкирук (проаналізовано особливості сучасних змін в економічній освіті) [3]; О. Пунченко (окреслено архітектуру матриці освіти сучасної цивілізації у її парадигмальному вимірі) [8]; О. Кузнецова (розглянуто основні теорії змісту освіти і визначено сучасні тенденції його

формування, охарактеризовано пріоритети теорій змісту освіти з точки зору концепцій матеріальної, формальної та прагматичної освіти) [1].

Мета статті – схарактеризувати організаційні засади професійної підготовки майбутніх економістів у контексті стандартизації вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У 2015–2018 рр. напрацьовано низку нормативних документів, що уможлиблюють досягнення завдань, визначених Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., щодо розроблення на засадах компетентнісного підходу стандартів вищої освіти та їх узгодження з Національною рамкою кваліфікацій.

Під «організаційними засадами професійної підготовки майбутніх економістів у контексті стандартизації вищої освіти» розуміємо розроблення та затвердження, уведення в дію законодавчо-нормативних документів, що стандартизують освітню діяльність та вищу освіту з економічних спеціальностей.

Основним нормативним документом, у якому розмежовано ключові поняття «стандарт освітньої діяльності» (ст. 9) та «стандарт вищої освіти» (ст. 10), є Закон України «Про вищу освіту». Поняття «стандарт вищої освіти» трактовано як «сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти» [5]. Отже, аналіз змісту закону дає змогу дійти висновку, що стандарт вищої освіти є основоположним складником бази нормативно-законодавчого забезпечення системи вищої освіти. Відтак він врегульовує та впорядковує організацію освітньої діяльності у системі професійної підготовки майбутніх економістів у закладах вищої освіти України.

Згідно Постанови КМУ від 29.04.2015 р. № 266 затверджено перелік 29 галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, вказано перелік економічних спеціальностей, а саме: галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальність 051 Економіка та галузь 07 Управління та адміністрування спеціальності: 071 Облік і оподаткування; 072 Фінанси, банківська справа та страхування; 073 Менеджмент; 075 Маркетинг; 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність [6], напрацьовано механізм узгодження галузей знань та спеціальностей [7].

Згідно п. 6 ст. 10 Закону України «Про вищу освіту» стандарти вищої освіти «за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти...» [5]. Саме тому Міністерством освіти і науки України упродовж 2015–2016 рр. зроблено значні кроки щодо підготовки нових стандартів вищої освіти. Методологічні засади та алгоритм розроблення нової генерації стандартів висвітлені у «Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти» (затверджені наказом МОН України № 600 від 01.06. 2016 р.), чинних нормативних документах, що регулюють діяльність сектору вищої освіти Науково-методичної ради (НМР) МОН України. Саме на комісії НМР покладено завдання розроблення методології та змісту освіти, формування стандартів вищої освіти.

Відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України у 2018 р. введено в дію стандарти вищої освіти з шести економічних спеціальностей першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: 051 Економіка, 071 Облік та оподаткування, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Так Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка» [9] визначає: обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для

здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та ін. Акцентуємо на тому, що на відміну від попереднього покоління стандартів, які визначали до 70 % змісту нормативних навчальних дисциплін, зміст нових стандартів підготовки бакалаврів з економіки сформульований у термінах результатів навчання та сфокусовано на навчальних досягненнях та професійному й особистісному становленні майбутнього економіста, які є основою його професійної кваліфікації. Отже, стандарт містить результати навчання – як індикатори компетентностей, яких набуває майбутній бакалавр з економіки у системі професійної підготовки, що сприяють успішній особистісній та професійній самореалізації випускника.

Аналіз Стандарту першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка» надав змогу об'єднати нормативний зміст підготовки бакалавра, сформульований у термінах результатів навчання, у такі групи: професійні здатності (знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки; розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем; застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами та ін.), загальну грамотність (вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки; оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами та ін.) та розвиток особистості (визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку; демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні, відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в

соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя, демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах; показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення; демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей та ін.) [9].

Для досягнення поставленого у статті завдання, нами проаналізовано акти узгодження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти у 18 різнопрофільних (економічних, технічних, педагогічних, аграрних) закладах вищої освіти, що провадять освітню діяльність з підготовки фахівців економічних спеціальностей; проаналізовано зміст освітніх (освітньо-професійних / освітньо-наукових) програм економічних спеціальностей та навчальні плани підготовки здобувачів вищої економічної освіти на 2017–2018 та 2018–2019 н.р.

На основі проведеного емпіричного дослідження ми з'ясували, що розроблені закладами вищої освіти у 2017–2018 рр. освітньо-професійні програми підготовки фахівців з економічних спеціальностей першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, як правило, укладені на основі оприлюднених проектів стандартів з відповідних спеціальностей. Наприклад, в Національному університеті біоресурсів та природокористування України у 2018 р. затверджено освітньо-професійну програму підготовки фахівців «Економіка підприємства» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка підприємства», яку розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р., Постанов Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 30.12.2015 р. № 1187, «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» від

30.12.2015 р., методичних рекомендацій «Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації» (2014 р.), проекту стандарту вищої освіти [2].

Виявлено, що особливістю підготовки фахівців з економічних спеціальностей в умовах стандартизації вищої освіти та посилення євроінтеграційних процесів є організація освітнього процесу на іноземній мові, залучення здобувачів освітніх послуг до навчання за програмами подвійного диплому у партнерських європейських університетах та ін. Так, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» пропонував вступникам 2018 р. сім магістерських та три бакалаврські англomовні програми. Наприклад, Тернопільський національний економічний університет пропонує майбутнім економістам навчання за програмами двох дипломів із Люблінським католицьким університетом, м. Люблін; Університетом прикладних наук і мистецтв м. Дортмунда; Вищою школою інформатики та економіки товариства «Знання», м. Ольшин; німецькомовну інтегровану навчальну програму з підготовки бакалаврів та магістрів на Українсько-німецькій факультет-програмі спільно з Дрезденським технічним університетом (Німеччина); англomовну програму з міжнародної економіки та туризму; українсько-грецьку програму підготовки магістрів з «бізнес-адміністрування»; українсько-польську програму фінансів і страхування; бізнес-школу ТНЕУ спільно з Естонською школою бізнесу.

Вважаємо, що стандартизація вищої економічної освіти сприятиме не лише входженню України до єдиного європейського освітнього простору, а й уможливить вітчизняній системі вищої освіти сформувати, зміцнити та зберегти інтелектуальний, культурний, економічний, соціальний, науковий та технічний потенціал; посилити міжнародну конкурентоспроможність вітчизняної економічної вищої освіти, підвищити її престижність. Окрім того стандартизація вищої освіти урегулює та гармонізує реальні запити суспільства та роботодавців й систему вищої економічної освіти, впорядковує можливості врахування закладами вищої освіти регіональних

та галузевих особливостей та ін. Отже, задекларовані на державному рівні завдання вищої економічної освіти, стають освітньою реальністю завдяки стандартам. Сподіваємось, що успішність упровадження нової генерації стандартів, а відтак і нового змісту вищої економічної освіти, підкріплюватиметься методичною та науковою рефлексією науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України.

Висновки і перспективи досліджень. На основі аналізу та узагальнення положень законодавчо-нормативних документів доведено, що стандарт вищої освіти є основоположним складником бази нормативно-законодавчого забезпечення системи вищої освіти та покликаний на державному рівні забезпечити гарантування якості вищої освіти, єдність підходів до формування й оцінювання нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти. Введення в дію з 2018–2019 н.р. стандартів вищої освіти з економічних спеціальностей дозволить гармонізувати українську та європейську системи професійної підготовки майбутніх економістів. Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо порівняльний аналіз стандартів вищої освіти з економічних спеціальностей України та зарубіжних країн.

Список використаних джерел

1. Kuznetsova O. Y. Education content issues: theoretical and practical aspects / O. Y. Kuznetsova // Проблеми законності. – Харків, 2017. – Вип. 138. – Р. 230–236.
2. Каталог освітніх програм підготовки бакалаврів на 2018–2019 н.р. Том 3. – К.: НУБІП. 2018. – 386 с. [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/_tom_3_osvitni_programi_bakalavri.pdf
3. Кичкирук Т. В. Особенности современных изменений в образовании экономического направления / Т. В. Кичкирук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2016. – Вип. 246 : Гуманітарні студії. – С. 146–154.

4. Державні стандарти вищої освіти: теорія і методика / за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-VII [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04 2015 р. № 266 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>
7. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266: наказ МОН України від 06.11.2015 № 1151 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>
8. Пунченко О. Архітектоніка матриці освіти сучасної цивілізації у її парадигмальному вимірі / О. Пунченко // Вища освіта України. – Київ, 2018. – № 2 (69). – С. 28–33
9. Стандарт вищої освіти 051 «Економіка» освітнього ступеня «бакалавр» [Електронний ресурс] : Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/051-ekonomika-bakalavr.pdf>
10. Хомишин І. Сучасний стан стандартизації вищої освіти в Україні / І. Хомишин // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів, 2017. – № 876 : Юридичні науки. – С. 205–210.

REFERENCES

1. Kuznetsova O. Y. Education content issues: theoretical and practical aspects / O. Y. Kuznetsova // // Problemy zakonnosti. – Harkiv, 2017. – Vyp. 138. – P. 230–236.
2. Katalog osvithnih program pidgotovki bakalavriv na 2018–2019 n.r. Tom 3. K.: NUBIP. 2018. – 386 s. [Elektronnij resurs]. – rezhim dostupu:

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/_tom_3_osvitni_programi_bakalavri.pdf

3. Kychkyruk T. V. Osobennosti sovremennykh yzmeneniy v obrazovanii ekonomicheskogo napravleniya / T. V. Kychkyruk // Naukovyj visnyk Nacional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy. – Kyiv, 2016. – Vyp. 246 : Humanitarni studiyi. – S. 146–154.
4. Derzhavni standarty vyshhoi osvity: teoriya i metodyka / za red. N. H. Nychkalo. – Xmel'nyy: TUP, 2002. – 334 s.
5. Pro vyshhu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 №1556-VII [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
6. Pro zatverdzhennya pereliku haluzej znan' i special'nostej, za yakymy zdiysnyuyet'sya pidhotovka zdobuvachiv vyshhoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04 2015 r. № 266 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>
7. Pro osoblyvosti zaprovadzhennya pereliku haluzej znan' i special'nostej, za yakymy zdiysnyuyet'sya pidhotovka zdobuvachiv vyshhoi osvity, zatverdzenoho postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2015 r. № 266: nakaz MON Ukrainy vid 06.11.2015 № 1151 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>
8. Puchenko O. Arhitektonika matryci osvity suchasnoyi cyvilizaciyi u yiyi paradyhmal'nomu vymiri / O. Puchenko // Vyshha osvita Ukrainy. – Kyiv, 2018. – № 2 (69). – S. 28–33
9. Standart vyshhoi osvity 051 «Ekonomika» osvitn'oho stupenya «bakalavr» [Elektronnyj resurs] : Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/051-ekonomika-bakalavr.pdf>
10. Xomyshyn I. Suchasnyj stan standartyzaciyi vyshhoi osvity v Ukraini / I. Xomyshyn // Visnyk Nacional'noho universytetu «L'vivska politexnika». – L'viv, 2017. – № 876 : Yurydychni nauky. – S. 205–210.